

10. Skokovi etimološko-onomastički susreti

Knjižnica HAZU

Strossmayerov trg 14, Zagreb

10. – 12. listopada 2022.

Hrvoje Bazina

Sveučilište u Zadru

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku

Trg kneza Višeslava 9, 23000 Zadar

*hbazina20@unizd.hr***Etimološke crtice iz leksika morske faune**

Leksik morske faune hrvatskih govora vrlo je dobro dokumentiran i etimološki obrađen. Najveći teret u tome smislu iznio je Vojmir Vinja, prvenstveno svojom *Jadranskom faunom* (1986) i *Jadranskim etimologijama* (1998, 2003, 2004, 2016). U novije vrijeme tim se problemima redovito bave Nikola Vuletić i Vladimir Skračić, koji su 2018. godine objavili dijatopsko-etimološki *Leksik morske faune u sjevernoj Dalmaciji*. Na temelju novih terenskih potvrda i spoznaja o distribuciji određenih leksičkih tipova u srednjoj Dalmaciji, u ovom se radu donosi niz novih etimologija (*smačina* 'Phycis sp.', *salak* 'Palaemon serratus', *kudija* 'Cerithium vulgatum') te preispituju i dopunjuju neka ranija etimološka rješenja (*gargaša* 'Pinna nobilis', *dugnja* 'Coris julis').

Harald Bichlmeier

Sächsische Akademie der Wissenschaften zu Leipzig
Arbeitsstelle Jena: Etymologisches Wörterbuch des
Althochdeutschen
Zwätzenegasse 12a, D-07743 Jena
harald.bichlmeier@uni-jena.de

Martin-Luther-Universität Halle-Wittenberg
Institut für Orientalistik
Seminar für Indogermanistik und Allgemeine
Sprachwissenschaft
Ludwig-Wucherer-Str. 2, D-06108 Halle (Saale)
harald.bichlmeier@indogerm.uni-halle.de

On the etymology of the hydronym/choronym *Lika*

The hydronym/choronym *Lika* is first attested in *De Administrando Imperio* in the form <lítzan>. According to the traditional etymology, this form came into being by transfer of the palatalized stem as occurring in the locative *vъ Licě to the rest of the paradigm. According to Loma 1999/2000 the spelling <-tz-> however points to *-č-. Thus he reconstructs a derivative *Lič-bška of the older *Lika. But the details remain unclear, especially why *-č-bšk- should come out as Gr. <-tz->.

For the etymology of the hydronym/choronym *Lika* several proposals have been brought forward and the name has been connected with several other names outside Croatia: In the Baltics with the hydronyms Lith. *Liekà*, *Lie□ké* and further names on that basis, and with the name of the river *Lech* (in Austria and Bavaria) attested in the early Middle Ages as *Lica*, *Licca*.

Starting points were the roots PIE **uleikʰ-* ‘(be) wet, moisten’ and PIE *(*h*)*leik-* ‘bend’. But as will be demonstrated in the talk, these connections are partially fatamorganas: The root PIE *(*h*)*leik-* ‘bend’ turns out to be a ghost-root in the end, and while *Lika* and Lith. *Liekà*, *Lie□ké* are most easily reconstructed on the basis of PIE **uleikʰ-* ‘(be) wet, moisten’ (PIE *uleikʰ-eh₂ vs. *uloikʰ-eh₂), *Lica*, *Licca*, *Lech* cannot come from that root: the name is Celtic and is based on the root **pleh₂k-* ‘to strike, to flatten’. It can be connected to Celtic appellatives meaning ‘stone, stone-plate, tombstone’, which leads us to think that the river name meant originally either ‘the shallow one’ or ‘the one with (visible) stone(-plate)s’, which both would be in

Literature:

- Bichlmeier, Harald. 2021a: Anmerkungen zu den Flussnamen lit. *Lièkè*, *Liekà* und ihrer Sippe. *Acta Linguistica Lithuanica* 83, 2020[2021], S. 151–177. (DOI: <https://doi.org/10.35321/all83-07>)
- Bichlmeier, Harald. 2021b: On two ghost-roots in Baltic hydronomastics: PIE *(*h*)*leik-* and **en-/*on-*. In: Mežapuķe; Kristīne / Strelēvica-Ošiņa, Dace / Balode, Laimute (eds.): *Akadēmiķa Jāņa Endzelīna 148. dzimšanas dienas atceres starptautiskā zinātniskā konference „Baltijas onīmi: no sendienām līdz mūsdienām”*. Tēzes. / *International Scientific Conference „Baltic onyms: from past to present” to commemorate the 148th anniversary of the academician Jānis Endzelīns. Abstracts*. Rīga: LU Latviešu valodas institūts 2021 (49 p.; ISBN 978-9934-580-08-6; DOI <https://doi.org/10.22364/ajeszk.2021.bosm>), 7f.
- Bichlmeier, Harald. 2021c: Thoughts on modern methodology and ghost roots in ‘Old European’ and Baltic onomastics. In: Mežapuķe, Kristīne (ed.). *XIII Starptautiskais baltistu kongress “Baltu valodas laikā un telpā”*. Referātu tēzes / *XIII Tarptautinis baltistų kongresas „Baltų kalbos laike ir erdvėje”*. Pranešimų tezės / *XIII International Congress of Balticists “Baltic Languages in Time and Space”*. Abstracts. Rīga: LU Latviešu valodas institūts 2021 (298 S.). <https://www.baltistikongress.lu.lv/lv/>. ISBN 978-9934-580-09-3 (online edition), 38f. (DOI: <https://doi.org/10.22364/sbk.13.bvlt.tk>)
- Loma, Aleksandar. 1999/2000: Serbisches und Kroatisches Sprachgut bei Konstantin Porphyrogenetos. *Zbornik radova Vizantološkog instituta* 38, 87-161.
- Skok, Petar. 1928: Ortsnamenstudien zu *De administrando imperio* des Kaisers Konstantin Porphyrogenetos. *Zeitschrift für Ortsnamenforschung* 4,3, 213-244.

Branimir Brgles

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
bbrgles@ihjj.hr

Antroponimija i toponimija u urbaru trakošćanskog vlastelinstva (1568.)

Zahvaljujući činjenici da se do danas očuvalo nekoliko urbara, inventara i drugih dokumenata nastalih između 1565. i 1569. godine, moguće je uspoređivati vrlo detaljne podatke o društvenim, ekonomskim, jezičnim i drugim specifičnostima različitih vlastelinstava Hrvatsko-Slavonskoga Kraljevstva. Urbar trakošćanskog vlastelinstva nastao je 1568. godine, sastoji se od popisa podložnika i njihovih obaveza, a dodan mu je još i popis gornice (vinske daće) te inventar dijela posjeda kojim je neposredno upravljao vlastelin (dominikal). Vrelo donosi podatke o više od pet stotina podložnika, a zabilježeno je i više od stotinu toponima. Usporedba s registrima i urbarima susedgradskog, donjostubičkog i drugih vlastelinstava pokazuje sličnosti, ali i mnoge razlike (primjerice u razini očuvanosti povijesne mikrotoponimije). U dvama spomenutim vrelima nalazimo pridjevke koje u suvremeno doba vrlo rijetko nalazimo u drugim dijelovima Hrvatske te bismo ih mogli smatrati „endemskima“. U središnjem dijelu izlaganja autor će predstaviti temeljne zaključke o povijesnoj toponimiji i topografiji vlastelinstva te o frekvenciji i raširenosti najčešćih osobnih imena i pridjevaka. U zaključnome dijelu izlaganja, autor će ponuditi najvažnije komparativne zaključke i metodološke napomene, utemeljene na višegodišnjem istraživanju povijesne antroponimije i toponimije sjeverozapadne Hrvatske.

Andela Frančić

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Ulica Ivana Lučića 3, HR-10000 Zagreb

afrancic@ffzg.hr

Iz hrvatske onomastičke terminologije – *imenska* i(li) *antroponimijska* formula

Uvodni je dio rada kratak osvrt na hrvatsku onomastičku terminologiju s posebnim naglaskom na terminološku sinonimiju u njoj. Uporaba sinonimnih termina pripisuje se nepostojanju suvremenoga hrvatskog onomastičkog terminološkog priručnika te nedovoljnoj brizi autorā za usustavljenostu pri uporabi pojedinih termina.

U središnjemu dijelu rada analiziraju se termini *imenska formula* i *antroponimijska formula*. Pokazuje se da nije riječ o sinonimnim terminima, nego o terminima u odnosu hiperonim ~ hiponim. Predlažu se definicije obaju termina s jasno izraženom različitošću pojmova na koje se odnose.

Završni je dio rada poziv na daljnje propitivanje i usustavljivanje hrvatske onomastičke terminologije te isticanje potrebe njezina promatranja u suodnosu s onomastičkom terminologijom ostalih slavenskih i drugih jezika.

Metka Furlan

Znanstvenoraziskovalni center SAZU

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša

1000 Ljubljana, Slovenija

*metka.furlan@zrc-sazu.si***Praslavenska imenica na *-i* *ǫžb ‘zmija’**

Iako vanjska usporednica u lit. *angìs* (f.) i lat. *anguis* (m., f.) ukazuje na postojanje praindoeuropske imenice na *-i* **H₂eng^{wh}-i-* ‘zmija’, do sada se od slavenske građe na praslavensku razinu mogla projicirati samo tematska imenica muškoga roda *(*g/*)-*ǫžb* (m.), g. **-ǫžb* ‘zmija’ < **-o-s* naglasne paradigme b, npr. hrv. čak. *“ōš* (m.), g. *“ožà* ‘vrsta crne zmije’ (Orbanići), r. *úž*, g. *užá* ‘zmija’. Noviji pak južnoslavenski hrvatski i slovenski dijalekatni podaci otkrivaju da je u praslavenskomu morala također postojati imenica na *-i* muškoga roda koja je bila polazište za nastanak tematske varijante *ǫžb, g. *ǫžb.

Jadranka Gvozdanić
Sveučilište u Heidelbergu
Jadranka.Gvozdanic@t-online.de

Metodološke primjedbe o „staroeuropskoj“ hidronimiji i hrvatski primjeri

Prvi dio predavanja daje kritičan pregled raznih pristupa tzv. „staroeuropskoj“ hidronimiji (Krahe 1953, 1962, 1964; Brozović Rončević 1995; Schmid 2004; Bichlmeier 2009, 2015, Udolph 2003-4, 2010, Ivšić 2013), uzimajući u obzir i metodološke postavke Matasovića (2003). Obrađuju se i morfološke i fonološke osobine „staroeuropskih“ hidronima (promjena roda, duljenje vokala).

Drugi dio predavanja primjenjuje zaključke prvog dijela na neka sporna pitanja hrvatske hidronimije.

Treći dio dodatno navodi ekstralinguističku evidenciju za jezičnu rekonstrukciju.

- Bichlmeier, H. (2009) Bairisch-österreichische Orts- und Gewässernamen aus indogermanistischer Sicht. *Blätter für oberdeutsche Namenforschung*, S. 3-63.
- Bichlmeier, H. (2015) Ein neuer Blick auf die ältesten Orts- und Gewässernamen in (Mittel-)Europa. *Namenkundliche Informationen/NI 105/106* (2015), S. 299-331
- Brozović Rončević, D. (1995a) Staroeuropska' hidronimija. *Filologija* 24-25: 81–86.
- Brozović Rončević, D. (1995b) Iz istarske hidronimije. *Folia Onomastica Croatica* 4: 19–30.
- Ivšić, Dubravka (2013). *Predslavenski sloj u hrvatskoj toponimiji*. Sveučilište u Rijeci, doktorski rad. <https://core.ac.uk/download/pdf/197850628.pdf>
- Krahe, H. (1953) Alteuropäische Flussnamen. *Beiträge zur Namenforschung* 4, 104-122.
- Krahe, H. (1962) *Die Struktur der alteuropäischen Hydronymie*. Akademie der Wissenschaften und der Literatur, Abhandlungen der Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse, Jg. 1962, Nr. 5, Mainz 1963.
- Krahe, H. (1964) *Unsere ältesten Flussnamen*, Otto Harrassowitz, Wiesbaden 1964
- Matasović, R. (2003) Jezični tragovi Kelta u Iliriku. *Latina et Graeca* (3): 5–23.
- Schmid, W.P. (2004) *Linguisticae Scientiae Collectanea. Ausgewählte Schriften*. Berlin: Walter de Gruyter.
- Šimunović, P. (2005) *Toponimija hrvatskoga jadranskog prostora*. Zagreb: Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Udolph, J. (2003-4) Alteuropa in Kroatien: der Name der Sava/Save. *Folia Onomastica Croatica* 12-13. 523-548.
- Udolph, J. (2010) Alteuropa, Iller, Alster, Elster und *aléti*. *Acta Linguistica Lithuanica*. Vilnius 2010, 161-176.

Joža Horvat

Zagreb

joza.horvat.mx@gmail.com

**Od Mamutice do Papagajki, od Trešnjevačke Ljepotice do Prostitutke – onomastička
šetnja korpusom imena hrvatskih stambenih zgrada**

Urbane sredine obiluju specifičnim arhitektonskim zdanjima, a pogled na njih onomastičara potiče da pozornost posveti uglavnom neistraženomu, a bogatomu svijetu naziva i imena kojima se ta zdanja identificiraju. Građa je prikupljena terenskim istraživanjem među izvornim govornicima nekoliko hrvatskih gradova. U uvodu upozoravamo na potrebu za razlikovanjem općih imenica kojima se nazivaju tipovi zgrada i imenâ (službenih i neslužbenih) konkretnih zgrada. Zatim fokus usmjeravamo na imena hrvatskih stambenih zgrada te ih u središnjem dijelu izlaganja opisujemo na više razina. Korpus najprije razvrstavamo prema motivacijskom kriteriju te utvrđujemo najčešće (najplodnije) tipove asocijacija imenovateljâ, odnosno interpretiramo kako je izvanjezična stvarnost uvjetovala nastanak tih imena. U nastavku se, na temelju drugih klasifikacija, analiziraju i etimološke, strukturne i tvorbene značajke građe. Dobiveni rezultati doprinjet će upotpunjivanju hrvatskoga krematonimijskoga mozaika, kao i omogućiti usporedbu s istim tipom imena drugih (stranih) urbanih sredina.

Dubravka Ivšić Majić

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje
Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb
divsic@ihjj.hr

O uvjerljivosti etimologija na primjeru riječi *vriježa*

U Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika (Matasović et. al. 2016, 2021) uz mnoge se riječi donosi više mogućih etimologija. Za imenicu *vriježa* donose se tri formalno moguće etimologije. Kao najvjerojatnija mogućnost navodi se izvođenje iz ie. korijena **wergth*- (usp. strus. *vrzati* ‘vezati’, lit. *vežti* ‘vezati, stiskati’, stsas. *wurgil* ‘konopac’). Druga je mogućnost posuđivanje iz vlat. *virgea* (od lat. *virga* ‘grančica, šiba’). Kao najmanje uvjerljivo navodi se izvođenje iz korijena koji je u *vrći*, *vrgnuti*.

U izlaganju će se te etimologije detaljno analizirati, s naglaskom na dijelove koji određenu etimologiju čine više odnosno manje uvjerljivom.

Elka Jačeva-Ulčar

Institut za makedonski jezik „Krstе Misirkov“ – Skopje
elka.jaceva.ulcar@gmail.com

Arumunjski elementi u prezimenima kod Makedonaca

Kako već sam naslov kazuje, rad je posvećen arumunjskim elementima u prezimenima Makedonaca, kako u njihovoj osnovi, tako i u strukturi. U osnovi prezimenā kod Makedonaca rijetko se nalaze leksemi koji potječu iz balkanskog latiniteta. Od prezimenā Makedonaca koja sadrže neslavensku riječ, prezimenā s arumunjskim elementom daleko su iza onih koja sadrže lekseme turskog i grčkog podrijetla. Zanimljivo je napomenuti da nositelji takvih prezimena mogu, ali i ne moraju imati arumunjsko podrijetlo.

U odnosu na strukturu ova su prezimena najčešće bezsufiksna, i ravna ili nekom vlastitom imenu ili nekom apelativu, na pr.: *Duma, Duza, Jota, Kubelka, Lega, Mocan, Ničota, Porču, Pota*, i.t.d., ili su obrazovana sa nekim sufiksom rumunskog podrjetla, kao: *-cu, -u, -(i)anu*, na pr.: *Bitoljanu, Babušku, Buraku, Čomu, Niku, Liaku* i drugi. Nositelji ovih prezimena najčešće su Vlasi ili su vlaškog podrijetla. Analiza prezimenā s arumunjskim elementom temelji se na građi koja se nalazi u: *Rječniku prezimena kod Makedonaca*, t. 1 i 2 (*Речник на презимињата кај Македонците, т. 1 и 2*), kao i u *Obratnom rječniku prezimena kod Makedonaca* (*Обратен речник на презимињата кај Македонците*) Olge Ivanove, oba u izdanju Instituta za makedonski jezik „Krstе Misirkov“ u Skoplju.

Mislav Ježić

Razred za filološke znanosti HAZU

jezic.mislav@gmail.com

Filozofijsko nazivlje u najstarijoj indijskoj i grčkoj filozofiji: što znače etimološke podudarnosti?

U vedskoj misaonosti, osobito u upanišadima, javlja se ontološko i kozmološko, a dijelom i psihološko ili epistemološko nazivlje, s kojim nazivlje i pojmovlje u predsokratovaca, pa dijelom do Platona, pokazuje etimološke podudarnosti. Pri tome se više puta isti temeljni pojmovi nazivaju genetski podudarnim izrazima. To mogu biti leksemi, ali i podudarno tvoreni gramatički oblici riječi, gdjekada i sintagme. Cjelovite podudarnosti u sadržaju i izrazu mogu se dopuniti i nekima u kojima izraz nije posve podudaran, ali sadržaj jest. U izlaganju i radu razmotrit će se primjeri i pokušati procijeniti što te podudarnosti znače u odnosu na misaoni sadržaj, način kako se je razvio, i vrijeme njegova nastanka.

Ante Jurić

Sveučilište u Zadru

Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku

ajuric@unizd.hr

Toponimija Pakoššana i Draga

Prostor današnjih Pakoššana u srednjem je vijeku pripadao Vranskome distriku, a prve vijesti o postojanju sela Pakoššana (u povijesnim zapisima iz 15.-17. st. uglavnom se piše *Pacoschiane*, *Pachoschiani*) datiraju s početka 15. stoljeća. Susjedne Drage nastale su kao sekundarno naselje pakoških pastira i težaka, uglavnom krajem 18. i početkom 19. st. Stanovnici dvaju sela i danas dobro čuvaju svijest o zajedničkome porijeklu i rodbinskim vezama u prošlosti, a govori su im nazovijednaki. U dijalektološkim se radovima govor Pakoššana uglavnom implicitno svrstava u čakavsko jezično područje, iako ga se nikad izričito ne definira kao čakavski govor. Najčešće ga se u dijalektologiji tretira kao prostor „preklapanja čakavskoga i štokavskoga jezičnog sustava“ (na pojedinim dijalektološkim kartama nije ni ucrtan kao dio čakavskoga prostora!) što on u svojoj osnovi i jest, uz naglasak na činjenicu da je supstrat neupitno čakavski, ma koliko malo tipično čakavskih obilježja da je ostalo očuvano. U ovome ćemo izlaganju o jezičnim obilježjima, ali i o povijesnim okolnostima nastanka dvaju sela govoriti kroz prizmu toponimije prikupljene na terenu i dostupne nam povijesne toponimijske građe.

Ivana Kresnik

Fakultet hrvatskih studija

Sveučilište u Zagrebu

ikresnik@hrstud.hr

Zapisivanje imena ranokršćanskih filozofa i teologa

Razdoblje ranoga kršćanstva traje od 1. stoljeća do ranoga srednjovjekovlja. Prostorno se odnosi na područje Rimskoga Carstva, kasnije Zapadnoga i Istočnoga Rimskoga Carstva te njegova političkoga i kulturnoga utjecaja. Imena ranokršćanskih mislilaca u hrvatski su jezik tradicijski ulazila preko latinskoga jezika, pa i tada kada su izvorno grčka ili iz kojega drugoga jezika. Ulaze u skupinu koja se u filološkim tekstovima naziva “latinska imena”, “klasična imena”, “antička imena” i sl.

Načelna je težnja hrvatskoga pravopisa, dobro očuvana i u drugoj polovici 20. stoljeća, da se ne provode slovopisne promjene na osobnim imenima koja su izvorno zapisana latinicom a kada njihov izgovor ne odgovara fonetskim vrijednostima hrvatske latinice. Ipak, 20. stoljeće donijelo je hrvatskomu jeziku nekoliko oblika nepošivanja izvornoga latiničkoga zapisa imena, od kojih su dva sveprisutna. Prvo je preinačavanje izvornih zapisa imena hrvatskih povijesnih osoba kojih su zapisi iz razdoblja prije reforme hrvatske latinice sredinom 19. stoljeća, a drugo je provođenje sustavnih slovopisnih, pa čak i jezičnih preinaka, koje se nazivaju “prilagodbama”, a nekad “transkripcijama” i “adaptacijama”, na osobnim imenima iz latinskoga korpusa antike i ranoga srednjovjekovlja.

Ranokršćanski filozofi i teolozi (kao i druge osobe iz toga razdoblja) nisu predmet samo hrvatskih istraživača (ili drugih južnoslavenskih, primjerice slovenskih, bosanskih, makedonskih i sl.), nego se njihovim tekstovima i djelovanjem bavi široka međunarodna zajednica, pa je jasno da svatko tko piše akademski tekst na tu temu mora znati izvorni zapis tih imena kako bi mogao pronaći relevantne tekstove na drugim jezicima. Cilj je ovoga istraživanja utvrditi kakvi su uzusi zapisivanja imena ranokršćanskih mislilaca u hrvatskim filozofskim i teološkim tekstovima od novovjekovlja do danas, kakvi su normativni okviri za zapisivanje imena iz toga razdoblja u 20. stoljeću te njihovo ishodište, provođenje i održavanje.

Korpus imena ranokršćanskih filozofa i teologa ekscerpiran je iz objavljenih stručnih filozofskih i teoloških tekstova na hrvatskom jeziku. Normativne smjernice prikazane su na temelju objavljenih jezičnih priručnika i jezikoslovnih radova u stručnim i znanstvenim časopisima koji se odnose na hrvatski jezik ili su mogli imati bitan učinak na hrvatski standardni jezik. Uzus u hrvatskom jeziku uspoređen je s uporabom u drugim europskim jezicima.

Maslina Ljubičić

Filozofski fakultet u Zagrebu

mljubici@ffzg.hr

O etimologiji riječi *ponara*

Petar Skok tumači etimologiju riječi *ponara* ‘udubina u zidu, zidna niša’ latinskom riječju *panarium*, tj. izvedenicom od *panis* ‘kruh’ sa sufiksom *-arium* lokativnoga značenja. Cilj izlaganja jest predložiti drugačiju etimologiju te riječi. Imenica *ponar* zabilježena je u imotsko-beksijkom govoru u značenju ‘ponor’, a *ponare* su pukotine na zapadnom dijelu dobranjskoga polja. *Ponari* je crnogorski toponim, dok je *Ponara* ime ponorske pećine u krškome kraju jugoistočno od Valjeva u Srbiji. U izlaganju će se iznijeti prijedlog etimološke povezanosti leksema *ponara* s glagolom *ponirati*, koji sadrži praslavenski etimon **nora* ‘rupa, ponor’, u vezi s **nerti*, **noriti*. Skrenut će se pozornost na sličan semantički prijelaz leksema *garma*, predromanskoga podrijetla, koji je od zemljopisnoga naziva (‘procjep, pukotina, velika udubina na morskoj obali’) također dobio apelativno značenje ‘zidna niša’.

Marek Majer

Katedra Filologii Słowiańskiej
Wydział Filologiczny UŁ
ul. Pomorska 171/173, 90-236 Łódź
marek.majer@uni.lodz.pl

Dvije etimologije: 1) ukr. *zajvyj* 'prekomjeran, nepotreban', 2) polj. *baczyć*, ukr. *bačyty* itd. 'vidjeti, zapažati'

1) Pridjev *zájvyj* 'prekomjeran, nepotreban' posvjedočen je isključivo u ukrajinskom (uključujući i u standardnom jeziku), eventualno i u ponekim susjednim ruskim govorima, gdje ga se ipak smatra posuđenicom iz ukrajinskog. Riječ nikada nije dobila zadovoljavajuće etimološko objašnjenje, ali treba napomenuti da nije ni detaljno istraživana. U etimološkim se rječnicima navodi kao nejasna (ESUM II: 225) ili se pak predlažu neprihvatljiva rješenja (Shevelov 1979: 253 i Rudnyc'kyj EDUL II: 212 pretpostavljaju da se radi o derivatu od ie. korijena **ǵʰeh₁(i)*- 'biti prazan, zijevati', odraženog i u glagolu *zǵvati; ipak, čak i zanemarujući preostale semantičke i morfološke probleme, oblik **zaj-_{bv}-_č* zahtijeva sufix u obliku **-_{bv}- < *-iwo-* ili slično, što je vrlo neobično). Prema tome, u ovom radu tražimo alternativno rješenje. Predložimo da se riječ analizira kao unutaroslavenska tvorba **za-j_{bv}-_č*, tj. pridjevska složenica koja se sastoji od prijedloga *za i imenice **j_{bv}a* (bolje posvjedočene u izvedenici **j_{bv}ica*) 'ivica, rub'. Osnovni prijedložni izraz bi bio **za j_{bv}oj_č* 'preko ivice'; dakle, značenje pridjeva bi bilo '*koji je preko ivice' > 'prekomjeran'.

2) Glagol *bačiti 'vidjeti, zapažati' je poznat iz kompaktnoga sjevernoslavenskog područja: polj. *baczyć* (potvrđeno najranije), ukr. *bačyty*, bjelor. *báčyc'*; također u slovačkim i češkim govorima. Riječ je etimološki analizirana na više načina, naime kao iranizam (prihvaćeno npr. u ÈSSJa XXVI: 91–92), izvedenica od riječce *ba ili od glagolskog korijena **ba-* 'pričati', neregularna transformacija prvobitnoga *paziti, *pačiti ili *patriti, itd. Međutim, svakako je najpouzdanija teorija prema kojoj glagol predstavlja rezultat metaanalize oblika s prefiksom **ob-*: *ob-ačiti → *o-bačiti, gdje bi izvorno *ačiti bilo etimološki povezano s psl. *oko 'oko' (prihvaćeno npr. u SP I: 174–175). Objašnjenje je savršeno sa semantičke točke gledišta i formalno je uvjerljivo; ipak, točna priroda veze između glagolske osnove **ači-* i imenice *oko (inače od ie. **h₃ek^w*- 'oko', srodnog s glagolskim korijenom **h₃ek^w*- 'vidjeti') nikada nije bila predmet posebnog istraživanja, izuzevši opće konstatacije da se radi o 'apofonijskom' odnosu. U ovom radu detaljnije analiziramo postuliranu osnovu **ači-*, ukazujući posebice na mogućnost opstanka praindoeuropskoga perfekatskog oblika s reduplikacijom prvog dijela korijena: **h₃e-h₃ok^w*- ~ **h₃e-h₃k^w*- > psl. **ak-*.

Bibliografija

- ÈSSJa = Oleg N. Trubačev i dr., ur. (1974–), Ètimologičeskij slovar' slavjanskix jazykov: Praslavjanskij leksičeskij fond. Sv. I–. Moskva: Nauka.
- ESUM = Oleksandr S. Mel'nyčuk i dr., ur. (1982–2012), Etymolohičnyj slovnyk ukraïns'koï movy. Sv. I–VI. Kyïv: Naukova dumka.
- Rudnyc'kyj EDUL = Jaroslav B. Rudnyc'kyj (1962–1982), An Etymological Dictionary of the Ukrainian Language. Sv. I–II. Winnipeg – Ottawa: Ukrainian Mohylo-Mazepian Academy of Arts and Sciences / Ukrainian Language Association /University of Ottawa Press.
- Shevelov, George Y. (1979), A Historical Phonology of the Ukrainian Language. Heidelberg: Winter.
- SP = Franciszek Sławski i dr., ur. (1974–), Słownik prasłowiański. Sv. I– Wrocław: Zakład narodowy im. Ossolińskich.

Ranko Matasović

Razred za filologiju HAZU

rmatasov@ihjj.hr

Nepoznate hrvatske etimologije

U izlaganju će se etimološki analizirati one riječi u „Etimološkom rječniku hrvatskoga jezika“ R. Matasovića i suradnika (I. svezak Zagreb 2016; I. svezak Zagreb 2021) za koje nije pronađena uvjerljiva etimologija. Na primjeru riječi *galeb*, *šešir*, *trp*, *tumarati* i *zabat* pokušat će se odgovoriti na pitanje – koju od svih do sada predloženih etimologija takvih riječi valja smatrati najvjerojatnijom. Budući da svaka riječ mora imati svoju povijest i podrijetlo, zadatak je etimologa da kod takvih izazovnih primjera pokuša uspostaviti hijerarhiju etimologija od malo vjerojatnih do posve nevjerojatnih.

Dragana Novakov

Državni univerzitet u Novom Pazaru

Departman za filološke nauke

Studijski program: Srpska književnost i jezik

dragananovakov1@yahoo.com

Ženska imena u *Pomeniku manastira Krke (XVIII-XIX vek)*

Pomenici predstavljaju zbirku imena koja je nastala tokom više godina u okviru određene manastirske obitelji. Pisari ovih rukopisnih knjiga bili su uglavnom sveštena lica, odnosno monasi koji su putovali, često i po udaljenijim krajevima, sakupljajući priloge za svoj manastir. U njima se nalaze imena vladalačkih porodica, crkvenih dostojanstvenika, monaha, monahinja, običnih *mirjana*, kao i svih onih koji su svojim delima zaslužili crkveni pomen i javno pominjani za vreme bogoslužjenja.

U ovome radu biće predstavljen sistem ženskih ličnih imena iz rukopisne knjige *Pomenik manastira Krka* (XVIII i XIX vek), koja se čuva u zbirci ćirilskih rukopisa Narodne biblioteke Srbije u Beogradu (Odeljenje za arheografiju) pod signaturom *Krka 54*.

Ovim istraživanjem obuhvatili smo sva ženska lična imena, odnosno i ona koja su se našla u zapisima na marginama listova, kao i na unutrašnjim koricama.

Cilj rada jeste analiza korpusa ženskih imena i utvrđivanje njihovih glavnih odlika – porekla, strukture i semantike.

U radu će se analizirati struktura antroponimijske formule i jezičko poreklo, odnos između imena svetačkoga i narodnoga porekla, izbor ličnih imena s obzirom na stalešku pripadnost nosilaca, kao i tvorbena svojstva imenskog sastava, a u kratkim napomenama biće date i neke jezičke karakteristike ovoga spomenika.

U navedenom izvoru imena neslovenskog porekla, posebno hrišćanskog, brojnija su od onih slovenskih. Međutim, ukupan broj slovenskih imena upućuje na njihovu veću raznolikost u odnosu na hrišćanska imena.

Pisari su često, upisujući priložnike beležili i priloge dobijene za manastir, ali i brojna mesta i manastire: *Ѡрцеговина 10', зде Ѡнка 37, ЗагорѠе 1, косовска нахѠа 13, Петрово Поље 44, градѠ ЗадарѠ 54, град ШневеникѠ 33, место Сараево 47, село Бенковац 25', село ПаѠени 51, село ЗвериньцѠ 14', село БабодолѠ 12, мона[с]тирѠ ХилендарѠ б', мона[с]тирѠ Рнплаганн 24', мона[с]ти[р] Рача 4, монасти[р]Ѡ Саввина 43' i sl.*

Na samome kraju rada biće dat inventar ličnih imena s obzirom na njihovu frekvenciju.

Radom nisu iscrpene sve mogućnosti proučavanja ove rukopisne knjige, budući da nisu obuhvaćena muška imena, toponimi, ali i svi zapisi, što će biti predmet našeg budućeg istraživanja.

Miha Sušnik

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
ZRC SAZU, Novi trg 2, 1000 Ljubljana
miha.susnik@zrc-sazu.si

Plural forms in *-a* of non-neuter nouns in Slovenian and other Slavic languages

In certain Slovenian dialects, nominative and accusative plural forms in *-a* appear not only next to neuter nouns, e.g. *město* : *města*, *líce* : *líca*, *téle* : *telěta*, but also next to masculine and feminine nouns, e.g. *hlěv* : *hlěva*, *njíva* : *njîva*, *nît* : *nîta* (cf. Mija Bon and Vera Smole 2019). At least for thematic masculines, there is a parallel phenomenon in old Indo-European languages with well known examples such as Greek *kúklos* ‘wheel’ : *kúkla*, Latin *locus* ‘place’ : *loca*, Hittite *alpaš* ‘cloud’ : *alpa*^{HIA}, which Heiner Eichner (1985) argued to be archaisms of an older system with an additional grammatical number, the so-called *comprehensive*. If despite a period of productivity as exhibited by *a*-plurals of German and Italian loanwords (e.g. *cvéka* ‘nails’, *grâbna* ‘gorges’, *kêldra* ‘cellars’, *kópa* ‘rooftiles → roof’) the phenomenon in Slovenian was old, it would have to have existed in Proto-Slavic and so might have left traces in the remaining Slavic languages. The Slovenian phenomenon has a good parallel in (mostly dialectal) Czech, e.g. *chléva* ‘barns’, *konca* ‘ends’, *oblaka* ‘(light) clouds’, *slza* ‘tears’, *rža* ‘crops’ (cf. Bartoš 1886: 138, SSJČ), some examples have been recorded for Pomeranian (ie. *kameña*, *gřebeña*, *jičmóna*, Lorentz 1925: 149), the Russian type *górod* : *gorodá* as well as Bulgarian *listà*, *krakà*, *rogà* could also possibly be relevant. The Slovenian, Russian and Bulgarian plural forms in *-a* have all, however, been posited to be secondary in the past (cf. Miklosich 1876: 292; Sobolevskij 1888: 152–154; Jagić 1889: 111–115; Ramovš 1935: 112, 1952: 44; Šahmatov 1957: 285, 330–332; Ivanova 1957; Kiparsky 1967: 46; Stojanov et al. 1983: 104; Bon and Smole 2019: 250; but cf. van Wijk 1920). The Slovenian phenomenon was first mentioned by Franz Miklosich (1856: 181, 318), citing the plurals *kamna*, *pôta*, *kôta* in the context of mentioned similar forms in other Slavic languages, such as Czech *oblaka* and Russian *gorodá*. The idea of the high antiquity of the Slovenian phenomenon is not new: Miklosich's Slovenian forms were among the evidence Johannes Schmidt (1889: 7) used to argue for an originally derivational nature of the plural in **-ā* more than a century ago.

Sandra Tamaro

Odsjek za talijanistiku

Filozofski fakultet Sveučilišta Jurja Dobrile u Puli

I. M. Ronjgova, 1, HR-52100 Pula

stamaro@unipu.hr

Prilog proučavanju mikrotoponimije mjesta Vintijan na jugozapadu Istre

Cilj je ovoga rada terenskim istraživanjem prikupiti stara imena šuma, oranica, brjegova, njiva i livada na području Vintijana, zaseoka Općine Medulin na samom jugu istarskoga poluotoka. Potaknuti činjenicom da su mikrotoponimi nedovoljno istraženi i da sve više padaju u zaborav jer ih znaju samo najstariji starosjedioci, odlučili smo istražiti to bogato i vrijedno područje toponomastike, zabilježiti dobivena imena, analizirati ih i objasniti. Mikrotoponimijom možemo otkriti mnoge informacije o povijesti naseljavanja mjesta jer se u odabiru jezika i u motivaciji za onimizaciju određenog referenta zrcali i svjetonazor stanovništva, njihov jezik, podrijetlo, način razmišljanja i poimanja svijeta oko sebe.

Suzana Todorović
Univerza na Primorskem
Pedagoška fakulteta
Cankarjeva ulica 5, SLO-Koper
suzana.todorovic@upr.si

Koparske riječi s kraja 19. stoljeća: izrazi od R do Z (rukopis Antea Gravisija)

U prilogu smo se usredotočili na odabrane izraze koje je 1881. godine zabilježio Anteo Gravisija iz Kopra. Do početka prošlog stoljeća u Kopru su postojale dvije istromletačke dijalekatske varijante kojima su se služili viši i niži društveni slojevi. Jezik *paolana*, *cortivana*, ribara i drugih siromašnijih građana bio je nešto drugačiji od jezika bogatih građana. O spomenutim razlikama svjedoče različite publikacije i studije (Babuder 1928; Babudri 1910–1911), među kojima izdvajamo mali rječnik Antea Gravisija iz 1881. godine koji se nalazi u rukopisu romana *Anticaglie: Santo Apollinare di Gasello presso Capodistria* (Starine: Sveti Apolinar iz Gažela kod Kopra). Tijekom istraživanja razmotrili smo 36 pojmova (od R do Z) koje je A. Gravisija zabilježio u tri stupca: 1) »voci usate dal popolano«, riječi kojima se služilo jednostavno pučanstvo, 2) »voci usate dalla classe civile« – riječi kojima se služila koparska građanska gospoda, i 3) »lingua purgata«, ekvivalenti u standardnom talijanskom jeziku.

Zanimalo nas je koje su se od zabilježenih riječi sačuvale u stoljeću koje je uslijedilo njihovom zapisu. U analizi smo se oslanjali na raspoloživu dijalektološku građu zabilježenu u Kopru između 1900. i 2020. godine (monografije, rječnici, terenski podaci) kako bismo potvrdili današnju upotrebu, promjene ili napuštanje leksema. Oslanjajući se na relevantnu etimološku literaturu, te lekseme ujedno povezujemo s njihovim izvorom i provjeravamo koje su od navedenih istromletačkih izraza preuzeli Istrani slovenskih korijena.

Antonija Prišlić

Drače – Sutvid 7, HR-20246 Janjina

aprislic@gmail.com

Domagoj Vidović

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje

Ulica Republike Austrije 16, HR-10000 Zagreb

dvidovic@ihjj.hr

Toponimija sela Oskorušno na Pelješcu

U radu se obrađuje dvjestotinjak toponima sela Oskorušno u središnjemu dijelu poluotoka Pelješca u predjelu Župa. Naselje se u povijesnim vrelima spominje od 1394. Iz toponomastičke građe izdvajaju se toponimi iz kojih su razvidne značajke mjesnoga govora koji pripada novoštokavskom ikavskom dijalektu (usp. *Biline, Brig, Privor*). Izrazita je većina toponima hrvatskoga (slavenskoga) postanja mjesnomu puku prozirna. Iznimka su toponimi kao što je *Viter* (usp. *veter/viter* 'gumno'). Od inojezičnih je jezičnih slojeva očekivano najzastupljeniji romanski sloj (usp. *Bošak, Punta*). U mjesnoj su se toponimiji okamenila i imena izumrlih (npr. *Kulizić, Moravić*) i suvremenih oskoruških rodova (npr. *Orhanović, Smolić*).

Silvana Vranić
Sveučilište u Rijeci
Filozofski fakultet, Odjek za kroatistiku
silvana.vranic@uniri.hr

Osobna imena u *Rječniku roverskih i okolnih govora*

S. Kalčića, G. Filipija i V. Milovana

U izlaganju će se uvodno izložiti pristup problematici osobnoga imena u hrvatskoj onomastici i argumentirati pripadnost roverskih i okolnih govora zastupljenih u *Rječniku roverskih i okolnih govora* S. Kalčića, G. Filipija i V. Milovana jugozapadnomu istarskomu dijalektu. U središnjem će se dijelu izlaganja prikazati strukturalna raščlamba osobnih imena zastupljenih u tom rječniku. Izdvojiti će se osobna imena s obzirom na čestotnost i varijantnost uporabe (fonološka, tvorbeno) pojedinih etimologijski različitih osobnih imena, u Rječniku uglavnom uključenih u oprimjerenja (uz svega nekoliko osobnih imena koja čine natuknicu), kao i jezične značajke roverskih i okolnih govora koje se iz njih mogu iščitati.

Nikola Vuletić
Sveučilište u Zadru
Centar za jadransku onomastiku i etnolingvistiku
Trg kneza Višeslava 9, 23000 Zadar
nvuletic@unizd.hr

Toponimijske složenice s *Val* na Rabu

Već je Skok primijetio da na Rabu »za uvale postoji čitava serija složenica sa *Val*« (*Slavenstvo i romanstvo na jadranskim otocima*, 61). Odnosi se to kako na obalne uvale, tako i na drage na suhom. Po zastupljenosti toponimijskih složenica s *Val* (u konačnici od lat. VALLIS), Rab se izrazito razlikuje od Dalmacije, a podudara s Istrom i s južnim dijelom Krka. U manjoj mjeri takve toponime nalazimo na Lošinju i Cresu, no ondje je segment *Val-* redovito podvrgnut betacizmu. Ovakva distribucija stoji u zanimljivu odnosu s toponimijskim leksikom: u Dalmaciji, gdje gotovo nema toponimijskih složenica s *Val*, uobičajen je apelativ *vala* 'uvala', dok na Krku i Rabu, gdje su takve složenice česte, sadržaj 'uvala' u pravilu pokriva apelativ *draga*. Što bogat rapski niz složenica s *Val* znači za karakterizaciju ovdašnje toponimije, u kojoj se mjeri duguje autohtonom romanstvu, a u kojoj mletačkom utjecaju, pitanja su kojima se bavi ovo izlaganje. Rasprava se temelji na suvremenoj terenskoj građi te na povijesnim potvrdama.